Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum 3.6.2020

Ympäristönsuojeluosasto
Erityisasiantuntija Sarianne Tikkanen

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Viite
Hänvisning E 36/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: Uusi kiertotalouden toimintasuunnitelma
Eduskunnan ympäristövaliokunnan kirjallinen lausuntopyyntö 26.5.2020

Ympäristöministeriön asiantuntijalausunto valtioneuvoston selvityksestä E 36/2020 koskien komission tiedonantoa uudesta kiertotalouden toimintasuunnitelmasta

Valtioneuvoston selvityksessä käydään läpi komission tiedonannon ehdotuksia EU:n uuden kiertotalouden toimintasuunnitelman toimenpiteiksi sekä Suomen kantoja niihin. Euroopan komission antoi 11.3.2020 tiedonannon EU:n uudesta kiertotalouden toimintasuunnitelmasta *Puhtaamman ja kilpailukykyisemmän Euroopan puolesta* (COM(2020) 98 final). Toimintasuunnitelma sisältää komission suunnitelmat kiertotalouden edistämiseksi ja sen horisontaalinen ja tuotteiden koko arvoketjun huomioon ottava lähestymistapa suuntaa toimia laajasti yhteiskunnan eri toimijoille. Toimintasuunnitelma on kunnianhimoinen ja kattava kokonaisuus, joka tavoittelee kokonaisvaltaista ja systeemistä muutosta kohti kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja. Komissio ehdottaa 35 toimenpidettä sisältäen lainsäädäntöaloitteita, strategioita ja muita ohjauskeinoja ja politiikkatoimia.

Valtioneuvoston selvityksessä kannatetaan toimintasuunnitelmaa ja sen toimenpiteitä yleisellä tasolla sekä nostetaan esille joitakin huomioita erityisesti kannatettaviin toimiin liittyen. Selvityksessä pidetään hyvänä myös toimintasuunnitelman horisontaalista, politiikkakoherenttia ja systeemiseen muutokseen tähtäävää otetta. Selvityksessä todetaan, että yksittäisiin lainsäädäntöhankkeisiin ja toimenpide-ehdotuksiin otetaan kantaa, kun ne tulevat kansalliseen käsittelyyn. Ympäristöministeriö kannattaa valtioneuvoston selvityksen painotuksia sekä keskeisiä suuntaviivoja ja huomioita. Lisäksi ympäristöministeriö painottaa, että kiertotaloustoimia edistettäessä tulee huolellisesti arvioida ja ottaa päätöksenteossa huomioon toimien ekologinen kestävyys ja ympäristövaikutusten kokonaisuus.

Kiertotalouden toimintasuunnitelmalla on yhdessä Euroopan uuden teollisuusstrategian kanssa tärkeä rooli Euroopan vihreän ohjelman toteutuksessa. Ne kummatkin edistävät siirtymää kohti Eurooppaa, jossa resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous toimii ilmastoneutraalisti vuoteen 2050 mennessä ja, jossa huomioidaan luonnonvarojen käytön kestävyys ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Kiertotalous tarjoaa konkreettisia ratkaisuja ja toimintamalleja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi ja luonnon monimuotoisuuden häviämisen estämiseksi sekä tuotanto- ja kulutustapojen muuttamiseksi nykyistä kestävämmiksi. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että kiertotaloustoimia suunniteltaessa ja toteutettaessa valitaan toimet siten, että niillä voidaan mahdollisimman hyvin vähentää kasvihuonekaasupäästöjä sekä painetta luonnonvarojen käyttöön ja luonnon monimuotoisuuden vähentymiseen. Lisäksi vaikuttavuuden kannalta on tärkeää varmistaa politiikkakoherentti ja johdonmukainen eri toimien, ohjauskeinojen ja politiikkojen yhteensovittaminen.

Kiertotalouden keskeiseksi muutosvoimaksi komissio nostaa tuotepolitiikan ja kestävän tuotesuunnittelun. Tuotesuunnittelulla voidaan vaikuttaa jopa 80 prosenttiin tuotteen koko elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista. Kestävän tuotepolitiikan toimia suunnataan tuotteiden koko arvoketjuun materiaaleista, tuotannosta ja palvelukonsepteista kulutukseen, korjaukseen, huoltoon ja uudelleenkäyttöön sekä turvalliseen kierrätykseen. Ympäristöministeriö pitää erinomaisena sitä, että kiertotaloustoimia kohdistetaan tuotteiden ja palvelujen koko arvoketjuun ja etenkin tuotesuunnitteluun.

Kiertotalouden toimintasuunnitelmassa ehdotetaan toimia myös tehostettuun jätehuoltopolitiikkaan jätteen syntymisen ehkäisemiseksi, erilliskeräyksen ja kierrätyksen parantamiseksi sekä kierrätysmateriaalien käytön lisäämiseksi ja materiaalien turvallisen kierron varmistamiseksi. Ympäristöministeriö painottaa jätteen synnyn ehkäisyä, materiaalivalintoja tuotesuunnittelussa ja materiaalien turvallista kierrätystä. On tärkeää vähentää haitallisia aineita uusissa tuotteissa ja poistaa niitä kierroista sekä ottaa talteen ja kierrättää arvokkaita materiaaleja. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan kierrätysmateriaalien turvallisuuden varmistamiseksi on edelleen tarpeen edistää vaarallisimpien kemikaalien korvaamista sekä kehittää ratkaisuja ja menetelmiä vaarallisten aineiden tunnistamiseksi ja poistamiseksi jätteistä.

Komission aikoo kohdistaa kiertotaloustoimia paljon resursseja käyttäviin toimialoihin: elektroniikka ja tieto-ja viestintätekniikka, akut ja ajoneuvot, pakkaukset, muovit, tekstiilit ja huonekalut, rakentaminen ja rakennukset sekä elintarvikkeet, vesi ja ravinteet. Lisäksi toimia kohdistetaan vaikutuksiltaan merkittäviin välituotteisiin, kuten teräs, sementti ja kemikaalit. Ympäristöministeriö pitää hyvänä kiertotaloustoimien kohdistamista näihin aloihin, jotta toimilla olisi mahdollisimman suuri vaikutus luonnonvarojen ja kriittisten materiaalien käyttöön ja sitä kautta vähennetään merkittävästi luonnon kuormitusta ja haitallisia ympäristövaikutuksia.

Kiertotalouden toimintasuunnitelman mukaan komissio aikoo myös vahvistaa alueiden ja kaupunkien roolia kiertotaloustoimissa sekä kannustaa jäsenmaita taloudellisten ohjauskeinojen käyttöön. Lisäksi komissio ehdottaa toimia siirtymän edistämiseksi tutkimuksen, innovoinnin ja digitalisaation avulla. Tärkeäksi teemaksi nostetaan myös kansainvälinen yhteistyö, jotta kiertotaloutta voidaan edistää maailmanlaajuisesti. Ympäristöministeriö pitää tärkeinä näitä kaikkia teemoja, jotta kiertotalouden toimintamallien käyttö laajenisi ja kestävistä tuotteista, palveluista ja liiketoimintamalleista tulisi uusi normaali tapa toimia. Ympäristöministeriö kannattaa myös digitaaliteknologian lisääntyvää hyödyntämistä kiertotalouden edistämisessä sekä tuote- ja materiaalitietojen ja ympäristövaikutusten tiedonkeruun tehokkuuden ja luotettavuuden parantamiseksi. Samalla olisi kuitenkin vähennettävä digitaalisuuden haitallisia ympäristövaikutuksia muun muassa materiaali- ja energiatehokkuutta parantamalla ja käytetyn elektroniikan ja siihen sisältyvien kriittisten materiaalien turvallista kierrätystä ja uusiokäyttöä lisäämällä.

Ekologinen kestävyys

Ympäristöministeriö painottaa ekologista kestävyyttä ja ympäristöön kohdistuvien haitallisten vaikutusten merkittävää vähentämistä kiertotaloustoimia suunniteltaessa ja valittaessa. Kiertotalouden toimintasuunnitelmassa nämä tavoitteet toteutuvat kahdella tavalla, joita tulisi edelleen vahvistaa toimintasuunnitelman toimeenpanossa. Ensiksikin kiertotaloustoimet tulee suunnata niille toimialoille ja materiaaleihin, joissa kiertotaloustoimilla voidaan merkittävästi vähentää luonnonvarojen käyttöä ja siten haitallisia ympäristövaikutuksia niin kasvihuonekaasupäästöjen kuin myös luonnon monimuotoisuuden kannalta. Ympäristöministeriö kannattaa komission valintojen toimialoista, joihin kiertotaloustoimet ensisijaisesti kohdistetaan.

Toiseksi kiertotaloustoimissa tulee huolellisesti varmistaa materiaalikiertojen turvallisuus ja se, ettei aiheuteta uusia ympäristöongelmia. On tärkeää vähentää haitallisia aineita uusissa tuotteissa ja poistaa niitä kierroista sekä ottaa talteen ja kierrättää arvokkaita tai muuten kriittisiä materiaaleja. Ympäristöministeriölle ovat tärkeitä toimet, joilla edistetään turvallisia, jäljitettäviä materiaalikiertoja ja tuetaan ekologisesti kestävää kiertotaloutta. Kannatamme esimerkiksi turvallisen suunnittelumallin (safe-by-design) edistämistä yhteistyössä teollisuuden kanssa. Uusioraaka-aineiden turvallisuuden varmistamiseksi on edelleen tarpeen edistää vaarallisimpien kemikaalien korvaamista sekä kehittää ratkaisuja ja menetelmiä vaarallisten aineiden tunnistamiseksi ja poistamiseksi jätteistä. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että kiertotalouden toimintasuunnitelmassa ja tulevassa kestävyyttä edistävässä kemikaalistrategiassa käsitellään kemikaali-, tuote- ja jätelainsäädännön välistä rajapintaa ja vuorovaikutusta.

Ympäristöministeriö kannattaa kiertotalouden toimintasuunnitelman linjauksia ja korostaa ekologisen kestävyyden merkitystä kiertotalouden edistämisessä.